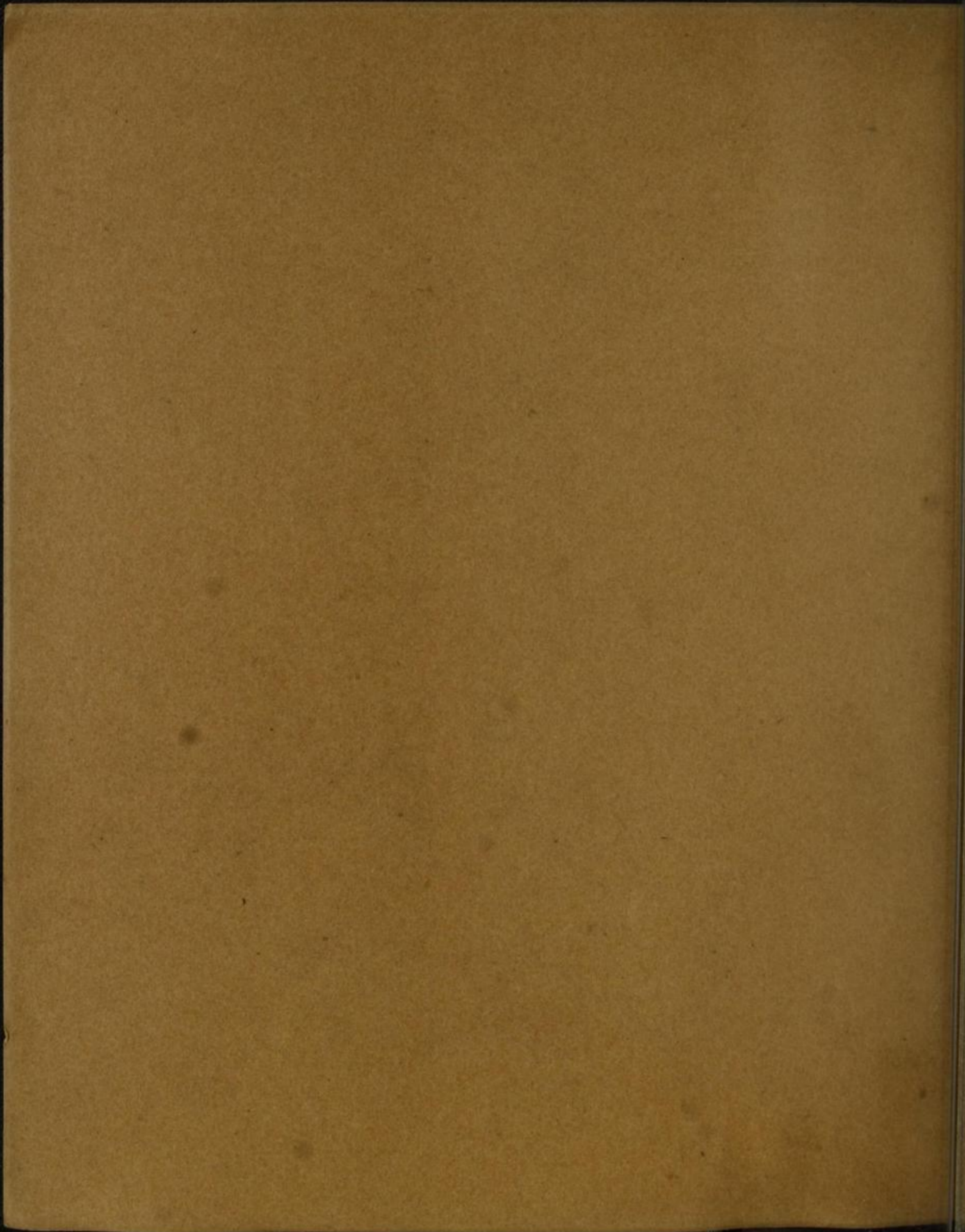

19.1.11. er. D
20554,65

O R A T I O
DE IOACHIMO CAMERARIO

GRAMMATICO PARITER ATQVE THEOLOGO

E X C E L L E N T E

L I P S I A E

IN AVDITORIO COLLEG. PRINCIPALIS MAI

A. D. IIII. KAL. MAIAS A. C. CIDICCLXII

PROFES. LITT. HVMAN. EXTRAOR. ADEVNDAE CAVSSA

H A B I T A

A B

I O H. FRIDER. FISCHERO

C O B V R G E N S I

L I P S I A E

E X O F F I C I N A L A N G E N H E M I A

ogr. erud.

22 554, 65

Vitt. Eru. feng. Vol. C. Cam.

O R A T I O
DE IOACHIMO CATHERRANO
GRAMMATICO PATITER ATQUE THEOLOGO
L. S. I. A. R.
IN QUINTO GELIO PRINCIPALIS
A. D. M. D. C. L. X. V. A. C. S. I. S. T. A. C. E. N. S. I.
PROPTER QUAERENDUM QUAERENDUM QUAERENDUM
A. D. M. D. C. L. X. V. A. C. S. I. S. T. A. C. E. N. S. I.
I. O. H. A. N. N. E. S. C. H. E. I. D. I. O.

74,38

MAGNIFICE ACADEMIAE RECTOR

PHILOSOPHICI ORDINIS SPECTABILIS

DECANE

DIVINARVM HVMANARVMQVE

LITTERARVM

DOCTORES ET MAGISTRI

CELEBERRIMI EXCELLENTISSIMI CLARISSIMI

COMMILITONES GENERE INGENIO

VIRTUTE PRAESTANTISSIMI

CARISSIMI

Quotiescunque ego Franciae, patriae meae, recordor, Auditores: soleo autem illius, quo fertur et rapitur amoris impetu in patriam quisque suam, recordari quam saepissime: toties vltro semet offert menti meae, nec vocata occurrit, imago pulcherrima Papebergae, parui, vt nostis, nec magni valde, verum perquam amoeni ad amnem Rednitium, neque ignobilis, opidi. Cuius quidem imaginis contemplatione tacita quantaе quamque mirabiles in animo meo laetitiae excitentur; quantis quamque dulcibus gaudiorum non tam riuus, vt ita dicam, quam fluminibus, non tam irrigentur, quam inundentur, pectus meum artusque omnes, dici a me et exprimi verbis nullo modo potest. Etenim solers et diligens naturae prouidentia ingenia hominum sic format et fingit, cupiditatesque eorundem ac studia, tanquam triremium

A 2

- impe-

impetus rectoris ars, ita moderatur et gubernat, vt, qui magni excelsique laudem animi appetant et adspirent, ab iis neque res vlllo tempore alias, nisi maxime vtilis et arduas et difficiles, suscipi patiatur, neque laborum et molestiarum periculorumque mercedem desiderari vllam, praeter gloriae laudisque immortalitatem, iubeat, vt, ea detracta et sublata, necesse sit ex animis hominum omnem magnitudinis et altitudinis sensum funditus tolli radicitusque extirpari. Themistocles quidem, Atheniensium summus Vir, nullum acroama, nullius vocem, libentius a se audiri professus est libere, *) quam eius, a quo virtutis suae praestantia optime praedicaretur. Cyrus autem ille superior quum aduersus ciuitatem Medorum proficiscens ordines militum cohortaretur, vix verba reperire idonea potuit, **) quorum pondere et grauitate significaret declararetque magnitudinem gaudii, quod animos omnium tanta cupiditate laudis incensos inflammatosque videret, vt perennem aeternumque gloriae splendorem atque vbertatem tenuitati commodorum et obscuritati praemiorum aliorum omnium breui et temporariae praeferre viderentur: quae deberet pulcherrima existimari possessio, quae imperatorem non tam iuberet, quam cogeret, praecipere animo victoriae dignitatem laureaeque amplitudinem. Quid Tiberium Caesarem commemorem Vobis, Auditores? qui, quum vltior Hispania ei matrique eius templum vellet, Asianorum auctoritate exemploque, dedicare, contempsisse perhibetur ***) et reiecisse vanitatem istius honoris, sociosque ac ciues vehementer rogasse, vt, si ipse fatis concessisset, memoriam nominis ipsius rerumque gestarum recolerent saepius inter se crebrisque sermonibus vsurparent:

*) Cic. pro Archia c. 9.
 **) Vid. Xenoph. Cyri paed. 1 p. 64 Hutchinsf. mai. Locus dignus est qui totus apponatur: ὑμῶς δὲ [alloquitur Cyrus ὁμοτίμως] νυκτὶ μὲν δὴ πρὸ ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρα δύνασθε χρῆσθαι, πόνος δὲ τῆ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ ὄψω διαχρῆσθε ὑδροποσίαν

δὲ βῆρον τῶν λεόντων φέρετε. κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον [Iunt. 1. 2 et Ald. πολιτικώτατον] κτήμα ἢ τὰς ψυχὰς συγκεκόμιθε· ἐπαινέμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε· τὸς δ' ἐπαίνος ἐραστὰς ἀνάγκη ἐπὶ τῆτων πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι.
 ***) Vid. Tacitus Ann. 4, 38.

parent: quae haberentur omnium splendidissima delubra, man-
surae effigies. Quid vero Miltiadis, quid Deciorum, quid Sci-
pionum, fortitudinem et constantiam sequutam putatis? Quid
Cimonis liberalitati, quid iustitiae Aristidis, quid Fabricii con-
tinentiae, quid bonitati Phocionis, propositum fuisse existima-
tis? Quid Ciceronis consulis mirificam vigilantiam, totque ini-
micitiarum, periculorum, insidiarum, mortis denique ipsius,
incredibilem contemtionem, spectasse iudicatis? Quorsum cre-
ditis tot aliorum innumerabiles virtutes, omnibus in ciuitatibus,
suos direxisse cursus? Certe fides annalium voxque grauis cla-
mat, omnes, neglecta praetermissaque aliorum emolumentorum
vanitate et fallacia, contendisse summo studio et properasse ad
propriam certamque gloriae et laudis possessionem. Facetum
illum in omni oratione simulatorem mihi quidem nunquam pa-
tiam persuaderi, Auditores, copiam doctrinae suae et sapientiae
gratis *) et cum summo vitae periculo facturum fuisse tantae mul-
titudini discipulorum, qui diuitiis opibusque in primis florent,
quum ipse in paupertate maxima omniumque propemodum re-
rum inopia iaceret, nisi perpetuitatem laudis et constantiam
omnium saeculorum cogitatione laetus certusque praecepisset.
Vosmet ipsos, Venerandi litterarum hac in vrbe Doctores et
Magistri; quid enim exemplis vtar alienis et ab nostra memoria
remotis, quum propinqua suppetant et domestica? Vos ergo
ipsum non puto fuisse tanto opere enisuros ab ineunte aetate, vt
tam copiosam, tam vberem, tamque absolutam, doctrinam con-
sequeremini, omnique virtutis in genere excelleretis: non puto,
Vos fuisse omnes cogitationes, curas omnes, omnem operam,
eo collaturos, vt vigerent tantopere studia artium optimarum
in hac ciuitate, nisi grata memorque meritorum posteritas vir-
tuti Vestrae praeconia ostentaret magna atque perpetua.

Iam quum voluntati naturae et imperio repugnare, nefas,
omnium iudicio, impiumque ponatur, Auditores; quum glo-

A 3

ria

*) Vid. Plato Apolog. 18 et Xenoph. Memorr. 1, 2. 5 f.

ria et laus habeantur suauissima vitae humanae quasi condimenta, vt, nisi succo eorum dulci mitigetur acerba laborum asperitas, nemo eam degustare audeat et attingere, nedum exhaurire et deuorare; quum, vt maximo quisque reperitur esse animo, ita exoptet maxime et aueat virtutem suam praedicari voce posterorum; quum nosmet ipsi eandem studiis nostris mercedem tribui, idem contingere praemium, cupiamus: nonne putemus consulendum esse omni modo memoriae eorum, qui non modo viui sermonibus patefecerint aditum, sed etiam post mortem, litterarum monumentis, viam muniant, omnibus ad cognitionem rerum diuinarum humanarumque accuratam; qui ingenia hominum suae aetatis sordibus barbariei teterrimis oblita, tenebrisque inscitiae crassis circumfusa, discussa caligine, illustrarint clarissima scientiae luce, et, squalore eluto, blandissimis, vt ita dicam, elegantiae et humanitatis coloribus imbuerint ornauerintque; qui, et auctoritate praeceptorum, et doctrinae suae exemplo, praeceptis omnibus efficaciore, declarauerint, quam arctis inter se vinculis continerentur omnes liberales disciplinae, et quam consentaneum esset, quam pium, quam dignum nomine et doctrina Christiani, conferre scientiam omnium rerum ad vnam librorum diuinorum intellegentiam? Quis vero reperietur tam cupidus tamque ieiunus, qui abnuat et neget, ex numero hoc Ioachimum esse Camerarium, summum Virum, cuius vel sola nominis mentio et cogitatio maximam iniicere omnibus admirationem et posse et debere videatur? Ab eo enim cum paucis aliis sepultas dudum et eiectas in exilium litteras in patriam pristinasque sedes reuocatas esse et ab inferis excitatas accepimus: ab eo hic locus, hic suggestus, haec subsellia, hi parietes, clamant et gaudent, in vrbe nostra, vt omnes politioris humanitatis partes, ita Graecas potissimum Latinasque litteras explicatas esse et traditas summo studio: ab eo satis constat conscriptum esse atque emissum ingentem librorum omnis ferme generis numerum, quibus erudirentur ingenia, acuerenturque ad omnis verae elegantiae sensum; vt, si Camerarius non fuisset, humanitatis litterae fortassis
non

non vixissent tamdiu in Germania, fortassis nunquam venissent in aetatem apud Saxonas, fortassis nunquam tanto amatorum affectatorumque cupidorum choro stipatae floruissent in vrbe nostra. Qua in re saepenumero soleo admirari, Auditores, et suspicere tacitus singularem dei sapientiam, quae animo Camerarii iusserit, non tam inferi, quam innasci, tantum Lipsiae amorem, quo eum nostis, Carolouicii maxime, summi Viri, auctoritate,*) et consilio diuini Melanthonis,**) a Mauritio principe, †) Henrici patris successore, Tubinga arcessitum venisse, vt mallet hic aetatem agere liber in paupertate, sed in litteris cum dignitate, quam in patria opibus honoribusque augeri assen-

tator

*) Camerarius epist. 1 p. 54 ad Carolouicium: Haec scripsi quum accingerer ad iter Lipsicum, quod non tam illustriss. Principis clementiss. inuitatione, quam amicorum et in primis tua cohortatione, vel potius impulsu, suscipiendum et accelerandum mihi putauit.

**) Vid. Melanthonis epist. ad Camerarium, quae Lipsiae apud Voegelinum, cura ipsius Camerarii, vno Volumine editae sunt, p. 368 f. Sed placet totum locum quamuis longum, tamen lectorum causa, huc transferre: Quantum ego iudicare possum, haec Academia et ingenio tuo aptior est et collocandae familiae accommodatior. Iam tantus est consensus omnium optimorum virorum, in hac aula et Academia, te expetentium, vt et haec iudicia tibi perquam honorifica esse statuam, et arbitrer diuinitus te huc vocari. Ac mihi crede, multo magis ornata est haec ciuitas ingenii, quam vel opibus, vel operibus, quibus tamen excellere eam scimus. Scis me hac quidem in re mediocriter philosophari. Non opes aut aedificia miror, sed praestantiam ingeniorum, senatus grauita-

tem, gubernationis formam ἀριστοκρατικῆν. Inter haec lumina egregiorum virorum te quoque conspici malim, quam in isto coetu, quem non quidem contemno, sed tamen hunc vt anteferam, perspicuis causis moueor. Deinde spero etiam Ecclesiae plus profuturam esse tuam operam, hoc loco. Hae duae vicinae Academiae si florebut, quantum momenti sunt allaturae ad conseruationem verae doctrinae? Nam alibi quid fiat, proximus conuentus ostendit. Aut tacent eraditi oppressi metu, aut inslectunt se cum summa leuitatis nota, ad potentum dolos. Hic, etsi humana omnia sunt incerta, tamen nunc quidem consensus est bonorum, et illa virtutis custos in statione mediocriter est, libertas. Rogo igitur, vt de tota re statuas. Nam ego nihil praescribo tibi, et studio errare possum. Illud autem tibi confirmo, quod ad voluntates doctorum ac prudentum omnium attinet, omnes tui cupidissimos esse. Omnes testantur sibi mores tuos, fidem et eruditionem probari.

†) Α. CIΩΙΩΚXXXI. Vid. Camerarius epist. 1 p. 39 Francof. et in Vita Melanthonis p. 185 ed. Lips. a. 1566.

tator principum blandus cum dedecore. †) Nam profecto admodum suaue est et vehementer iucundum, profiteri litteras in ea schola, in qua non tam excipi, quam hauriri, appareat praecepta auidissimis omnium auribus, memoriaeque septis diligenter contineri fideliterque custodiri; in qua ratio disciplinae omnis bene constituta et temperata cernatur; in qua labores tui et studia amore, fide, consilio, etiam opera, aliorum adiuuentur subleuenturque. At in eam venire urbem, in qua disciplina lapsa iaceat propemodumque extincta; in qua doctores litterarum plerique ipsi humanitatem elegantiamque omnem oderint et reiciant, barbariei monstrum amplectentur et ament, etiam potentia floreat; stultitiae enim, praesertim vernaculae, obscuritas sterilis solet fere plures inuenire sectatores, quam sapientiae splendor fecundus; in qua omnes anguli pleni conspiciantur suspicionum, insidiarum, inuidiae, simulationis, odii, fraudis, contumaciae, malitiae: et tamen omnes difficultates, impedimenta omnia, tollere et superare, contemptisque ac spretis omnium odiis et inimicitiis, bellum indicere barbariei et inferre, opesque eius frangere et euertere funditus: hoc vero inusitatae cuiusdam sapientiae debet inauditaeque fortitudinis duci. Quarum virtutum laus quum debeat, sine vlla controuersia, Camerario; inciderat enim hic in eam quam dixi, rerum omnium confusionem et perturbationem: ††) maligni profecto possemus videri iniurique in merita Viri immortalis, nisi virtutes eius praedicarem palam, †††) aliisque

†) Camerarius epist. 1 p. 122 f. ad Cumerstadium: *Mibi vero ego hanc libertatem quaesivi desertione patriae, in qua, si assentari aliquibus voluissem, occasio augendae rei ac dignitatis mihi non defuisset.* Idem 2 p. 139 ad Stramburgerum: *Qua et huc [Lipsiam] spe [studiis vacandi] veni. nam honores et diuitias nunquam affectaui, et consequi fortasse, si vellem, non possem.*

††) Camerarius epist. 1 p. 40: *Omnino in Academiam bene constitutam*

me venturum esse putaram, ubi nostrarum litterularum culturam in otio exercere possem. Sed animaduerto, rem scolasticam esse perturbatiss. Quo pertinet etiam epistola ad Georgium Cumerstadium tota, quae legitur lib. 2 p. 118 ff.; itemque litterae ad Ioh. Stramburgerum p. 135 ff. et aliae quaedam.

†††) Fecit id in suis Praefationibus Iac. Thomaeus, sed et iusto breuius disseruit ea de re et alio consilio.

aliisque magnitudinem earum, tanquam e specula lumen, proponeremus, quod sequi conniterentur nobiscum. Cuius quidem iucundi gratique officii partes puto praecipue ad me pertinere, popularem Camerarii. Si enim Arpinates de rebus gestis Marii et Ciceronis vtriusque, municipum suorum, tanto opere gloriati sunt: †) intellegitis facile, Auditores, quid mihi videatur faciendum. Nam illorum quidem virtutes, quamvis magnae, tamen Romanae tantum ciuitati ad tempus perbreue profuerunt, quum Camerarii studia profuerint tamdiu omnibus vbique litteris, sintque, dum homines erunt, profutura plurimum. Atque hic est ille fons, hoc est caput illud, Auditores, laetitiarum gaudiorumque, quibus ante commemoravi animum meum non tam perfundi, quam inundari, quoties memoria eum et imago Papebergae, patriae Camerarii, subiret. Dabitur igitur et Camerarii memoriae, et beniuolentiae in me Vestrae, hoc, vt me de doctrina Viri summi breuiter dicentem audiatis attente. Constitui autem docere primum, fuisse in Camerario omnes egregii Grammatici numeros et partes: deinde eundem nec ab optimi Theologi laude afuisse exponam. Ita enim spero a me posse omnes Viri magni virtutes attingi, hoc est laudari, quae sint veluti regula et norma, ad quam dirigatur posthac omnium institutorum meorum studiorumque ratio.

Neminem ego arbitror facile reperiri vspiam, Auditores, qui eat inficias, cuius mentem animumque natura faulrix ornaverit magnis praeclarisque facultatibus, eum magno vereque diuino beneficio affectum videri. Sed idem ego haud scio an multo maius praestantiusque beneficium existimari debeat, si quis a puero nanciscatur doctores et magistros, quorum praeceptis, diligentia, fide, femina bonorum per animum sparsa foueantur, diffundantur, eliciantur, augeantur denique ita, vt sua sponte maturitatem assequi, et copiam fructuum optimorum dulcissimorumque ingentem fundere, valeant. Neque enim raro acci-

†) Vid. Cic. pro Plancio c. 8.

accidere dolemus et querimur tristes, vt vel stultitia praeceptorum et stupore, vel etiam negligentia, vires ingenii discipulorum tantopere debilitentur franganturque, vt reuocari et recreari nullo vnquam modo possint: vt vel hac de causa fidis doctisque magistris non magnae satis gratiae nec agi nec haberi posse videantur. Cuius quidem beneficii diuinam excellentiam et singularem magnitudinem Camerarius agnouit eo magis et eo libentius praedicauit, quo praestantiores fidelioresque pueritiae eius et adulescentiae contigerant magistri. Helti enim Vorhemensis disciplinam non ignoratis, Auditores, et ob egregiam Viri eruditionem, et propter eximiam sanctitatem pietatemque, quam ipse Lutherus, quantus et quam grauis Vir! maximis extulit laudibus; *) Helti igitur disciplinam constat summo tum studio et cupiditate appetitam esse ab omnibus, qui vellent suauitatem dulcedinemque litterarum, quae nuper a sordibus purgari coeptae essent, non tam degustare leuiter, quam penitus imbibere, vt qui Heltum non concupiscerent cognoscere, aequae inhumani et faxei et ferrei iudicarentur, ac Plinii aetate ii qui Isaeum rhetorem non audirent. **) Quo in numero reperimus fuisse, ***) cum fratre Ioachimo, Georgium, Ascaniae principem, quem,

*) In epistola ad Georgium principem, quae inserta est Vitae eius a Camerario scriptae p. 60, Lutherus Heltum vocat *hominem qui Iesum Christum ardentissime dilexerit, studiosissime coluerit, et Ecclesiae utilissimus fuerit, cuius ipse precibus fesus sit plurimum.* Sed multo magis laudat virtutes Helti Camerarius. In praefat. ad Homilias Graece conscriptas eum vocat *Virum optimum tam ingenio quam moribus deique veneratione et doctrina tunc secundum nemini, qui apud clarissimos Ascaniae principes in honore — ob virtutem — et pietatem, senex mortem obierit.* Et in epistola ad Georgium principem de morte Helti, eum appellat *optimum et sanctissimum et do-*

ctissimum Virum. Extat illa epistola cum in Vita Georgii p. 53, tum in epistolis familiaribus lib. 1 p. 1-4 Francof. In Vita Melanthonis p. 216 [ed. Lipsf. a. 1566] Heltus audit Camerario *optimus et integerrimus sapientiaque et virtute, in primis pietate, eximia praeditus:* et in Vita Eobani Hessii p. 16 *optimus et integerrimus Vir.*

**) Plin. 2 ep. 3.

***) Vid. Camerarius in Vita Georgii p. 12, quam Ioachimo, Georgii fratri, inscripsit: et in Vita Melanthonis p. 217, vbi ait Georgium cum Ioachimo fratre usum esse Helto doctore, seque appellatum esse ab istis Principibus *condiscipulum.*

vt omnino optimis artibus politum limatumque nituisse, ita singulari, vt tum erant tempora, Hebraicarum litterarum scientia floruisse, †) admiramur non magis quam gaudemus. Solebant enim iis temporibus principum quoque filii interesse scholis eorum, qui traderent praecepta artium bonarum, non animi causa, nec tantum propterea, vt dicerentur operam dedisse magistris, sed vt opes sapientiae, sicut humanae, ita vel maxime diuinae, collegerent, neque solum collegerent, sed collectas etiam auerent sponte et exaggerarent, vt admoti salutis publicae gubernaculis, valerent ipsi de rebus, vel ad religionis vel ad reipublicae summam pertinentibus, iudicare et statuere, neque aliorum iudiciis cupidis saepe et vanis stare cogerentur. Helto igitur illi traditus est in disciplinam Camerarius puer; attigerat enim annum aetatis tertium decimum; a matre; pater enim mortuus erat; optima et sanctissima femina. *) Attulit autem discipulus Papeberga Lipsiam ad magistrum tantam tamque infatibilem litterarum omnium cupiditatem, signum, vt Socrates, auctor bonus in primis, existimavit, **) excellentis ingenii certissimum; vt, sine facultate vtriusque linguae idonea, sapientiam neque existere villo modo, neque sustineri et seruari, posse putaret; vt praestantiam artium bonarum et vtilitatem splendori omnium honorum diuitiarumque, etiam malorum periculorumque omnium terrori et molestiae, anteponendam censeret. ***) Pugnauit autem

B 2

†) Vid. Camerarius in Vita eius p. 45.

*) Camerarius in epistola ad Georgium Anhaltinum de morte Helti, quam ante laudauimus: *Liceat mihi agere gratias deo, qui voluerit in Georgii Helti opt. et sanctiss. et doctiss. Viri disciplinam me tradi, ad quem deductus a matre mea, femina nec imprudente et pia, atque commendatus illi vt filius, paterni animi affectionem ita sum in hoc expertus, vt, si ex ipso natus essem, neque diligentius me custodire, neque ardentius diligere, neque fidelius instituere, potuisse videatur.*

**) Vid. Xenoph. Memorr. 4,

1. 2.

***) Camerarius in Commentario in Tuscul. I. Ciceronis ad Iulium Pflugum, qui est dialogus inter Stibarum et Camerarium, [Basil. A. C. MDXXVIII. quaternis] p. 6: *Nos autem et ipsi inceptum iter tenuimus, neque optimarum artium atque disciplinarum studia deserere vnquam voluimus, et rectam erga illa voluntatem contra fortunae, cum blandimentum indignationes, custodiimus. Neque enim quicquam aliud a puero instituto*

tuto

autem contenditque discipuli discendi non tam cupiditas, quam auiditas, cum diligentia et fide magistri quinque propemodum annos, †) vt haud procliue intellectu videretur, vter tandem, magister an discipulus, cessurus esset, vter esset e certamine honesto discessurus superior: atque animi vtriusque, pietatis vinculo, ita copulati fuere et coniuncti, vt Heltus ab Camerario coleretur, tanquam parens, Camerarius ab Helto, vt filius, amaretur. Sed vt Ioachimus Georgio vsus est Latinarum maxime litterarum doctore et magistro, ita linguae Graecae praecepta haupta ab eo esse reperio ex ore Mosellani quoque, Mesleri, et in primis Ricardi Croci, a quo primo accepimus Graecas litteras in Germania esse ita traditas, vt appareret, eas non solum perdisci posse penitus, sed ad cognoscendas etiam omnes disciplinas liberales valere quam plurimum. *) Huic magistrorum Camerarii egre-

tuto atque imbuto praeceptis illarum, magnum mihi neque pulerum visum: et in hac persuasione cum eis quiduis mali quoque, si ita cecidisset, subeundum perpetiendumque potius duxi, quam, desertis illis, in summa quiete et splendidissima fortuna velle viuere. Et in Narratione de Eobano Hesso p. 4 [Lips. A. MDCLXXXVI. Octonis]: Colebamus inquit, eas litteras, sine quibus persuasum nobis erat nullam doctrinam sapientiae professionem suam tueri posse, et auctores Graecae et Latinae linguae legere studebamus — Nos quidem certe ita statuebamus, hanc esse viam virtutis atque sapientiae, atque iter directum cum pietatis et religionis, tum humanitatis et laudis in hac vita et in terris — neque spem quae concipiebatur de his rationibus, quantiuis tum venire passi fuissimus — neque possum vel hodierno die animum inducere vt aliter sentiam — vt non debeat nos nimium pudere, si quis illum exprobet, et impedimento fuisse perhibeat, quo minus opes, dignitatem, honores, consequeremur.

†) In epistola ad eundem Principem, Herodoto, qui Basileae apud Heruagium A. MDXXXI. prodiit, praemissa, Heltum nominat optimum et doctissimum et fidelissimum magistrum, ad quem annum ingressus XIII deductus fuerit et commendatus a matre: fuisse ait se cum eo ferme quinquennium, vt nihil diligentiae curaeque maximae in se erudiendo instituendoque bonis litteris atque artibus et praeceptis virtutis omiserit. In Vita Melanthonis p. 216 de Helto: *Qui neque me aliter quam filii loco, toto quinquennio, quo discipulus ipsius fui, habuit.*

*) Camerarius in epist. ad Georgium Anhaltinum praemissa Herodoto, memorat se vsus esse Graecae linguae magistris Petro Mosellano, Ioh. Mezelero Presolauienti, et in primis Ricardo Croco Britano, praeceptore Mezeleri; Crocumque sibi Herodoti librum primum exposuisse: refertque facultatem Graecae linguae magna ex parte

egregiorum numero accessit Erfordiae, eo enim semet Lipsia, exacto quinquennio, contulerat, *) praeter alios plures, Eobanus ille Hessus, poëtarum Latinorum aetatis suae in Germania facile princeps. Iam vero velim ipsi existimetis, Auditores, quantas doctrinae copias et opes necesse sit extitisse atque effloruisse e tanta eruditione, diligentia, fide, praeceptorum, et e tanta tamque infatiabili discendi cupiditate et assiduitate discipuli.

Eminuit autem in Camerario eluxitque tam accurata, tam exquisita, tam singularis, vtriusque linguae scientia, quam et libris plurimis scribendis, et interpretandis scriptorum antiquorum monumentis, ita probavit, omnium intellegentium iudicio et sententia, vt valde dubium videatur, an repertus sit quisquam illa aetate, qui ei par poneretur in facultate istarum litterarum. Et in Latina quidem eius oratione admirabilis quaedam paeneque inimitabilis facilitas cernitur, gratia et suauitas natiua nec quaesita, lepos non infacetus, sed politus: in delectu verborum elegans comparet, non superbum et male delicatum, fastidium: in sententiis tanta grauitas viget et venustas: in structura et com-

parte Herodoti lectioni. Et in Narratione de Eobano Hessio p. 4: *In qua parte, inquit, ego, quanquam admodum adolescens, tamen ferebar in oculis, quia audiueram Richardum Crocum Britanum, qui primus putabatur ita docuisse Graecam linguam in Germania, vt plane perdisci illam posse et quid momenti ad omnem doctrinae eruditionem atque cultum huius cognitio allatura esse videretur, nostri homines sese intelligere arbitrarentur.* Add. Commentar. Camerarii in Tusc. I p. 6. De Croco elegantem nuper libellum hic edidit Ioh. Gotlo. Boehmius, Vir historiae patriae peritissimus rebusque meis amicissimus. Et ego, paucas ante hebdomadas, a Patre meo, Venerando sene, cui ipse debeo omnem harum litterarum amorem, accepi eiusdem Croci Tabulas Graecae linguae, quibus epi-

B 3 positione

istolam ad Ioh. Kuchel, Artium et I. V. D., Georgii, Saxonum Ducis, Cancellarium, praemisit Philippus Nouenianus, Croci discipulus, scriptam Lipsiae a. d. X. Kal. Nou. A. CIOIOXXI.

*) Camerarius in Narratione de Eobano Hessio p. 29: *Non ita multo post ego annos natus octodecim, qui Iesu Chr. annus fuit MDXVIII. Erfordiam et ipse me contuli, quum Lipsiae vixissem annis quinque, et duobus operam dedissem Richardo Croco Britanno — fuissetque etiam Mezleri et Petri Mosellani auditor. Et p. 42: Cum hoc [Georgio Sturciade] designatus fui et mox renunciatus decimus nonus, secundo, vt opinor, loco, Magister optimarum artium, declarante iudicium de nobis eorum, qui suffragia tulerunt, Eobano Hessio — . Hic annus fuit Christi MDXXI. incipiens.*

positione verborum nulla asperitas inuenitur, salebrae nullae, sed tanta leuitas conspicitur, decor tantus, vt facile agnoscat quisque diligentem imitatore[m] et aemulum felicem summi Ciceronis: cuius epistolas, omnis humanitatis veraeque elegantiae fontes, vt incorruptos, ita vberrimos, studiosissime lectitatas ab Camerario, neque lectitatas tantum, sed memoriae mandatas, Helti praeceptoris auctoritate et hortatu, nouimus. *) Quid de cura diligenti dicam, qua libros principum Latinae linguae auctorum vel explicatos ab eo vel certe ita editos constat, vt ei Critici quoque acuminis atque solertiae summae laudem summo iure tribuendam appareat? Plautus quidem et Macrobius si ab inferis existerent, Auditores, non dubito, quin grati essent maximam sui nitōris partem Camerarii ingenio et diligentiae acceptam relaturi: †) et Cicero, Lucanus, Caesar, si loqui possent, nec se ab eo neglectos praetermissosque, essent haud inuitus gloriaturi. ††) Graecarum autem litterarum scientiam Camerarii et in eas merita, nescio ipse, quibus extollam laudibus, Auditores. Tantam enim sentio esse eorum et multitudinem et excellentiam, †††) vt praeter magnum illum Henricum Stephanum, post

*) Vid. Ioh. Aug. Ernestii τὸ πᾶν Elogium Caspari Borneri p. VIII.

†) Vtrumque, et Plautum et Macrobius, edidit Camerarius emendavitque ope librorum MSS.: et Plautum quidem A. C1010LI. et A. C1010LVIII: Macrobius A. C1010XXXV. Basil. apud Ioh. Heruagium fol.: quae est admodum nitida editio. Notae eius in Plautum correctae et auctae, etiam insertae sunt editioni Basil. Heruagianae A. C1010LXVIII. oetōnis, p. 126. 300.

††) Ciceronis libros varios vel edidit vel illustrauit notis, vt Tusc. I Basil. A. C1010XXXVIII. quaternis, Epistolas ad diuersos A. C1010L oetōnis, libros de Officiis A. C1010LXXVII etc. Scholia eius in

Lucanum inserta sunt editioni Audendorpii, quum prodiissent A. C1010LXXXVIII. Notae in Caesarem habentur in edit. Lugd. A. C1010CXIII.

†††) Camerarius in epistola ad Iustum Ionan, praemissa Versioni Histor. Eccles. Theodoretī Latinae [Basil. A. C1010XXXVI. fol.]: *Si quid mihi forte eximiae cognitionis Graecae linguae inter aequales meos vendicem, non arrogantia, sed iure meo, facere hoc videri debeam. Eo enim sum aetatis tempore ad illius studium adductus, tantaque optimi ac doctissimi Viri, magistri mei, Georgii Helti, voluntate, promptitudine, cupiditate, dicam etiam vere molitione ac vi, in hoc retentus et excitatus, vt non sine maxima infamia ignorari*

post instauratas et renouatas litteras, neminem vixisse credam, qui comparari cum Camerario possit; vt facile intellegatur, quare conquestus sit tantopere de incredibili peruersitate eorum, qui ad maioris disciplinae, vel potius opificii, sic enim appellat Camerarius, *) professionem euecti, Graecarum litterarum tenuitatem scilicet superbi despicerent et aspernarentur. Homerus **) quidem et Thucydides ***) cum suis enarratoribus, Herodotus, *†) Sophocles, *††) Theognis, ^{a)}) etiam Aristoteles, ^{b)}) Xenophon, ^{c)}) Aphthonius, ^{d)}) et alii, ^{e)}) se comtos egregie et ornatos a Camerario, Latinaeque linguae luce illustratos, testan-

ignorari haec lingua a me possit, neque vulgariter solummodo me intelligere eam, ferendum esse videatur.

*) In Praefat. ad Phauorini Lexicon: *Qui statim ubi ad aliquam, vt creditur, maiorem professionem, re autem vera opificium quoddam doctrinae accessere, tum omnem respectum et curam bonarum litterarum et studiorum humanitatis tanquam inutilem et superuacaneorum in posterum deponunt atque abiiciunt. Graecae vero linguae cognitionem non modo non requirunt, sed despiciunt etiam atque irrident.*

**) Basileae A. C1D1DLI. fol. apud Ioh. Heruagium. In Praefat. ait: *Debetur et aliquid nobis, qui ipsi quoque cura et respectu nostro, opis nonnihil attulimus his libris, profecto admodum afflictis, praesertim in scholiis breuibus illis quidem, sed — plurimi faciendis — . Commentarium Camerarii in rhapsod. α' et β' Iliados Ioh. Scherpezelius reiecit ad calcem scholiorum Man. Moschopuli Trai. ad Rhen. A. C1D1CCXVIII. octonis.*

***) Basileae A. C1D1DXXX fol. apud Heruagium. In epistola ad Mauritium, Praesulem Eystatensem, ait: *Vsi sumus adiumento Cod. vetusti, Constantinopoli ab Eugenio Ioh. cuidam*

Aretino ante annos amplius centum donati. Adiunximus nostram curam, maxime in Commentariolis percensendis.

*†) Basileae A. C1D1DXXXI. fol. apud Heruagium.

*††) Notae in Sophoclem primo Basileae apud Ioh. Oporinum prodierunt octonis, deinde A. C1D1DLXVIII illatae in editionem Stephanianam.

a) In eius sententias scripsit Camerarius *ὑπομνήματα* Graece, edita iterum Lipsiae A. C1D1DCIII. octonis a Sebero.

b) Interpretationes Politicorum Aristotelis et Oeconomicorum prodierunt Francof. apud Vuchel. A. C1D1DLXXXI. quaternis.

c) Cyri paedia Latine cum notis Camerarii edita est Parisiis A. C1D1DLXXII. quaternis, et Latina eiusdem Versio libelli *περὶ ἑπικύβητος*, eodem anno et loco, et *Ἀθηναίων πολιτεία* Lipsiae A. C1D1DXXXIII. octonis.

d) Lipsiae A. C1D1DLXXXVIII octonis.

e) Vt Theon: Archytas, cuius libri *περὶ τῆ παντὸς φύσεως* editi sunt Lipsiae A. C1D1DLXXXVIII. 8: Phauorinus, Basileae A. C1D1DXXXVIII fol. apud Rob. Vuinterum.

restantur et gaudent. Epistolae vero, versiculi, libri etiam, ^{f)}, quos lingua Graeca compositos reliquit sane haud paucos, nonne habentur maxima et grauiissima documenta nouae cuiusdam et inusitatae Graecarum litterarum cognitionis? Fuit enim hoc in more positum et in institutis temporum illorum, vt qui laudem elegantis egregiaeque doctrinae consequi et tueri vellent, ii lingua Graeca ita vterentur, vt Latina. Iam quanta putatis, Auditores, lectionis diligentia, quanta exercitationis assiduitate et constantia, quanta laboris patientia, opus fuisse ad conquirendas copias sermonis vtriusque tam multas et tam firmas? praesertim quum careret aetas illa omnibus iis adminiculis, quibus nostri saeculi felicitas etiam abundat, sed ita abundat, vt ex ista ipsa abundantia et copia manare redundareque videatur hoc incommodi et mali, vt languescant studia bonarum litterarum confenescantque.

Consequutus autem erat Camerarius eximia illa Graecae Latinaeque linguae facultate non modo tantam auctoritatem apud omnes et famam, vt qui tum vellent scriptorem aliquem, siue Graecum, siue Latinum, emittere, hi eum, tanquam Iouem Dodonaeum, consulerent, et ab nomine eius atque epistolis peterent operae suae et laboris commendationem, vt Basileae Oporini et Heruagii, †) Voegelinii Lipsiae; verum ceperat etiam ex eadem scientia hunc fructum, multo et dulciorem ad sensum, et vberiore ad laudem, vt cognitae perceptasque teneret fere omnes doctrinae liberalis partes. Rhetorices quidem, muneris illius ornamentique hominum diuini, vim et naturam quin penitus pernouerit, quis dubitare sustineat? Neque enim solum praecepta artis, Aphthonii Theonisque exemplo, eleganter complexus

f) Quo pertinent maxime Homiliae h. e. explicationes earum partium quae excerptae de Euangelicis scriptis solent recitari conuentibus solemnibus, Lipsiae A. MDCCLXXIII. quaternis.

†) De Heruagio Camerarius in

Praefat. ad Homerum ita: *Dignus et fauore — Heruagius noster, qui — non cessat impensis suis eos libros euulgare, quibus de maior fama a posteritate quam lucri in praesentia spes concipi possit.*

plexus est litteris ; *) fed orationes etiam, quarum conscripfit ediditque non paucas, **) fati superque clamant, eum praeclare didicisse facultatis oratoriae copias dirigere ad normam regulamque praeceptorum. Et quemadmodum vel e breuissima Ciceronis epistola ingenium oratoris elucet excellens et copiosum: ita e Camerarii quoque epistolis ***) cognoscitur facile, eum, non tam artis adiumento, quam naturae beneficio atque munere, oratorem extitisse. Tam eleganter scriptae sunt omnes, vt Musae ipsae Latine loqui videantur! Sed quum nosset Camerarius, etiam optima et feracissima ingenia mirifice ali sustentarique dulci et salubri sapientiae pabulo; peragrandas sibi, magni Aristotelis Theophrastique auctoritate, et emetiendas alacri animo censuit regiones camporumque patentium aequora philosophiae, non exilis quidem istius et horridae, quae tum vigebat et colebatur, parentis turbarum contentionumque, vt inanium, ita acerrimarum, fecundae, quam stultitiae rectius, quam sapientiae, et obmutescendi verius, quam dicendi, magistram dixeris; sed nitidae illius et plenae, pacis concordiaeque amicae, veraeque eloquentiae et genitricis felicitis et altricis educatricisque diligentis. Absoluit autem curriculum istud ita, vt id non angusti vnius duorumue annorum cancellis, qui ridiculus est peruersusque multorum mos, sed amplo totius vitae spatio, circumscribe- ret: non compegit iuuenis, sermones vulgi imperiti captans, vbertatem et copiam vniuersae philosophiae in carcerem et angustias corpusculi leuis, tanquam mancipium nequam in vincula ergastuli,

*) *Elementa Rhetorica*, Lipsiae A. MDCLXII. octonis.

**) *Oratio habita Lipsiae ad funus illustrissimi Principis Mauricii, Ducis Saxonum Electoris*, quum praeterduceretur, XIII. Cal. Iul. Lipsiae in Officina Valentini Papae A. MDCLIII quaternis. *Orationes Camerarii funebres X.* in memoriam eiusdem Principis edidit Ludouicus filius Lipsiae

A. MDCLXVIII. octonis. *Oratio de laudibus Ioh. Homilii*, Lipsiae A. MDCLXIII. octonis, etc.

***) *Epistolarum eius familiarium libri VI.* editi sunt ab Ioachimo filio Francofurti apud Vuchelos A. MDCLXXXIII. octonis. Sed multae postea aliae prolatae sunt a multis et coniunctim et separatim variis in libris.

C

ergastuli, sed, libris philosophorum veterum, et Graecorum et Latinorum, diligenter lectitatis, exemplo eorum, singulos disciplinae praestantissimae locos magno studio pertractavit; †) non contriuit stultus operam otiumque bonum frustra in quaestionibus obscuris, quae nemini prodesse quidquam, plurimum obessent cunctis, sed studium et tempus cum diuino Socrate prudens collocauit in rebus iis, quibus vita moresque omnium hominum adiuuarentur emendarenturque; *) quibus via munitur ad artem ciuitatis bene regendae, **) et ad solertiam rei familiaris diligenter administrandae. ***) Neque tamen quaerere omisit, Auditores, de cometarum ingenio mirabili, †) de cursu et motu, de ortu et obitu stellarum siderumque: ††) cuius doctrinae liberalis studia, emissis Ptolemaei Pelusii libris, †††) a Schonero, magno astrologo et mathematico, adiutus, vel excitare, vel alere et augere, ita allaborauit, vt, amore artis equitandi ductus, etiam ad curam equorum descenderit. *) Sed vt expressam absolutamque in mente, non adumbratam inchoatamque, humanitatis et rerum humanarum scientiae imaginem gestaret, non contentus cognouisse praecepta et decreta philosophorum veterum mathematicorumque, adiunxit, Auditores, lectionem assiduam historicorum omnis aetatis et poetarum

omnis

†) Quo pertinet, verbi causa, liber de generibus diuinationum A. CIΩIΩLXXVI. editus.

*) Opuscula moralia, Francof. A. CIΩIΩLXXXIII. Quo referri etiam debent Fabulae Aesopiae, aliquoties editae, et Explicatio librorum Ethicorum ad Nicomachum: itemque Dionis Prusaei libellus de non temere credendo, in Latinum conuersus e Graeco notisque illustratus, ad calcem Praeceptorum VII. Sapientum Graeciae a Lycio Latine versorum, Lipsiae A. CIΩIΩLXII. octonis.

**) Quo spectat Interpretatio Politicorum Aristotelis.

***) Huc pertinet Interpretatio Oeconomicorum eiusdem Aristotelis.

†) De Cometis, A. CIΩIΩLXXVI.

††) Astrologica, A. CIΩIΩXXXII.

†††) κλαυδίη πτολεμαίου Πηλυσιέως Τετραβιβλος Σύνταξις, πρὸς Σύρον ἀδελφόν, Noribergae A. CIΩIΩXXXV. quaternis: quae editio est in bibliotheca Collegii Paullini. Ego vero possideo exemplum, adornatum Basileae ab Ioh. Oporino, A. CIΩIΩLIII. octonis, sine Versione Latina et sine notulis, quae reperiuntur in altera illa editione.

*) Hippocomicus s. de curandis equis. Est in bibliotheca Senatus Lipsiensis.

omnis generis, optimorum, sine vlla controuersia, sapientiae et virtutis magistrorum. Ac poëticae quidem facultatis Camerarii singularem excellentiam innumerabilis loquitur multitudo versiculorum, et Graecorum et Latinorum, *) quos composuit: historiae autem contexendae peritiam, cuius patris in familiaritatem iam puer apud Crocum venerat, vel Vitae Eobani Hessi, †) Georgii Anhaltini, ††) Melanthonis †††) denique diuini, abunde declarant.

Iam quid censetis, Auditores? Virum, cuius animus fuerit, veluti magnus ac potens rex, tot tantarumque artium et disciplinarum, quibus rem numariam **) addere potestis orbisque terrarum notitiam, tanquam satellitum, comitatu et choro cinctus et stipatus; qui eas mente ita comprehensas tenuerit, vt emineret in earum scientia propemodum vnus inter omnes aequales; qui de iis tam copiose, tam eleganter, tam ornate, tam perspicue, scripserit diserueritque, vt non cupide, sed auide, discerentur arriperenturque ab omnibus; talem igitur Virum negabimus laude egregii perfectique Grammatici ornandum esse et decorandum? Magnam autem illam excellentemque bonarum artium cognitionem Camerarius ipse profectam ostendit natamque e sola Latinarum et Graecarum litterarum scientia iusta et accurata: patrio sermoni, qui plerorumque nunc doctorum scholas et auditoria inuasit occupauitque, grauitate disciplinarum et ingenio reluctante, vetantibusque institutis maiorum ac repugnantibus sanctis Principum legibus, ei igitur nusquam reperi ab Camerario habitum esse hoc honoris, vt eum commemoraret, nedum vt laudaret studia eius et commendaret studiosis liberalis ingenuaeque doctrinae. Ac profecto, gloriam, quae e Graecis Latinisque

C 2

*) Eclogae et poëmata, Lipsiae
A. MDCLXVIII.

†) A. MDCLXXXVI. octonis.

††) A. MDCLXXXVI. octonis.

†††) A. MDCLXVI. octonis.
Omnino de meritis Camerarii in hi-

storiam differit eleganter Cel. Boehmius in Orat. nuper edita de studii et doctrinae publicae historiarum in Academia Lipsica ortu p. 16 ff.

**) Historia rei numariae. Vidi in bibliotheca Senatus Lipsiensis.

tinisque litteris effloruisset, solam altas egisse radices semper et propagatam esse, omnis docet testaturque consensus memoriae.

Sed ut hanc in sententiam spero facile neque inuitus discessurum esse sapientissimum quemque: ita haud scio an multi futuri sint, qui acriter pugnent pertinaciterque contendant, Camerarium nullo modo ponendum esse in numero eximiorum Theologorum. Neque enim ignoratis, Auditores, reperiri non paucos, qui versentur in eo opinionis errore, ut maxime ridiculo, sic longe perniciosissimo, ut credant, profanas litteras esse eo longius arcendas defendendasque a sacrarum litterarum mysteriis, quo maior habeatur naturae earum et ingenii dissimilitudo ac diuersitas, ut copulari inter se et coniugari neutiquam possint, et qui ab humilitate et obscuritate Grammatices profecti sint, eorum mentibus fieri nullo pacto posse ut capiatur satis fulgor et dignitas Theologiae. Quorum quidem hominum miserabiles procacesque voces arbitror facillime posse ita conuinci et refutari, ut temeritas eorum et stultitia eo redigatur, ut Camerarium non magis Grammaticum perfectum, quam excellentem Theologum, fuisse concedant. Reperio autem Camerarium floruisse non solum insigni scientia earum rerum, quae Theologiam vel gignant vel ornent, sed ea etiam morum castitate et vitae integritate eundem praeditum scio fuisse, quae digna videretur singulari illa scientiae rerum diuinarum excellentia. Neque enim muneris nomen et dignitas, sed scientiae praestantia et innocentia, faciunt Theologum. Camerarius vero fuit, consensu et iudicio omnium, excellens librorum diuinorum interpres: cuius facultatis regula nemo nescit cunctos solere metiri magnitudinem Theologi iustam. Qui enim ab Apostolis diuino spiritu afflatis conscripti sunt libri, eos doctrina Camerarii reliquit *) tam praeclare explicatos, ut etiam nunc, qui doctae bonaeque interpretationis inge-

*) Notatio figurarum sermonis in libris quatuor Euangeliorum, Lipsiae A. MDCLXXII. quaternis: Notatio figurarum orationis et mutatae sim-

plicis elocutionis in Apostolicis scriptis, etiam in libro *πράξεων* et *ἀποκαλύψεως*, ibid. e. a.

ingenium cognoscere velint, exemplum sibi inde sumendum petendumque ducant: et quae ante aetatem Christi ab Prophetis fusa sunt et edita oracula, eorum bonam partem in Latinum ita conuertit Camerarii filius, *) vt magnam in eo etiam Hebraicarum litterarum scientiam fuisse aperte appareat. Quid de historia rerum factorumque Ecclesiae Christianae, cum veteris, tum recentioris, dicam, altero illo Theologiae, non tam ornamento superuacaneo, vt clamant multi, quam fulcro potius maxime necessario? quam ita perceptam habuit Camerarius, vt pauci ei pares putarentur, anteferretur nemo. Neque enim subito eam et cursim, vt canis Aegyptius, lambitarat e riuulis Compendiorum, sed diligenter et cogitate ex ipsis scriptorum veterum fontibus hauserat. Eusebium, Basilium, Clementem Alexandrinum, studiose legerat: **) libros Theodoretii e Graeco in Latinum conuertit: res Consilii Nicaeni ordine et summa elegantia exposuit: †) de Christianis recte sentientibus in Bohemia, Morauia, Polonia, accurate scripsit et disseruit: *) Vitas Christi, Optimi Seruatoris, Apostolorumque tam ornate explicauit, **) vt nihil dulcius hoc in genere, nihil iucundius, reperiri credatur. Quam bene autem, quam plane, tenuerit summam doctrinae Christianae, quam eleganter, quam perspicue, potuerit de ea differere, vel vnus ille liber argumento est, quo eum scimus complexum esse, vt filiorum saluti consulere, interpretationem earum Noui Testamenti particularum, quae publice solent, primis hebdomados cuiusque diebus et festis, enarrari. †) Sed

C 3

longe

*) V. c. Lamentationes Ieremiae, A. CIΩIΩLIII. Psalmi VII. poenitentiales, A. CIΩIΩLXXIII. Eodem pertinent Sententiae Iesu Siracidae, Graece cum notis, Lipsiae A. CIΩIΩLXX. octonis: et liber Sapientiae, Latine, cum notis, Lipsiae A. CIΩIΩLXX. octonis.

**) Hoc intellegi licet e libello, quem edidit de piis et catholicis precibus, et inuocatione numinis diuini;

cui libello insertae sunt ab ipso Camerario multae precum formulae Graecae: Argentorati A. CIΩIΩLX octonis.

†) Lipsiae A. CIΩIΩLII. octonis.

*) Heidelbergae A. CIΩIΩCV octonis.

**) Lipsiae A. CIΩIΩLXVI. octonis.

†) Edidit librum illum Ludouicus filius Lipsiae A. CIΩIΩLXXIII. quaternis.

longe maior me incessit multoque acrior admiratio, Auditores, quum cogito mecum, quanto religionis amore incensus flagrauerit, quanto eius defendendae propugnandaeque studio arserit,*) Camerarius, quanta in eo fulserit vitae integritas, quanta sanctitas morum et grauitas, vt magnitudo harum virtutum videatur etiam plurimum superasse excellentiam eruditionis. Ipse praedicat omnibus in libris, et ita praedicat, vt nulla simulationis suspicio videri subesse possit, principem omnium virtutum et quasi reginam esse pietatem aduersus numen diuinum sinceram; humanae sapientiae auxilio neminem posse peruenire ad felicitatis verae possessionem, cuius qui particeps fieri cupiat, eum se Christo tradere in disciplinam oportere; †) vitam potius profundendam esse, domumque et fortunas omnes relinquendas, quam defendendam prodendamque religionis castitatem; ††) nullum de-

nique

ternis. Eodem referri debet *Catechesis Latina*, Lips. A. MDCLXXIII octonis: et *Catechesis Graeca*, Lipsiae A. MDCLX. octonis.

*) Id quod apparet maxime e disputatione de piis et catholicis precibus.

†) Camerarius Prolegg. ad Sophoclem p. 10: *Cuius [sapientiae humanae] iter non tendit ad veritatem, neque ad salutem et felicitatem peruenit — quapropter ad aliam scholam transeundum est, quam aperit Ecclesia filii dei, Domini nostri vnici Iesu Christi.* Praefat. ad Herodotum: *Veneror atque veluti adoro diuinam quandam voluntatem in te et studium caeleste veri cultus nominis et religionis Christianae. In quibus quum sint vniuersa, quum salus nostra tota haereat, quum omnis virtutis perfectio consistat, quae tamen incuria, quae neglectio, quantum frigus, omnium sit, videmus. Quid ego dicam etiam peruersitatem et prauitatem quorundam, qui vel ambitione et spe honorum, vel metu amittendarum opum,*

vel quacunque animi non admodum honesta affectione, et ipsi tenere, et ab aliis defendi, manifestos errores — volunt. Epist. praemissa libro Sapientiae: *cuius [Christi] laudi seruire omne studium omnemque industriam meam cupio pertinentem ad commoda, pietatem et religionem.* Epist. 1 p. 104: *Si legum, iudiciorum, vectigalium, armorum, cura ad firmum statum regni diligens est suscipienda — multo profecto magis religio et pietas vt pura atque incorrupta sit, videre curareque par est ac decet, cum fundamentum hoc sit bonae spei ad felicitatem vniuersam.* Addi potest Oratio Camerarii de cultu pietatis et virtutis, Lips. A. MDCLXXXV. octonis: itemque Programmata breuicula, nomine Academiae Lipsiensis scripta, et collecta in vnum fasciculum ab Ludouico filio, A. MDCLXX. octonis Lipsiae.

††) In epistola praefixa Sententiis Iesu Siracidae: *Vnusquisque videat, ne veritatis doctrinam caelestem, cuius magister*

nique cultum deo acceptiorem haberi et hominibus fructuosior-
rem, quam preces, *) quarum ardore falus religionis affidue
commendanda videatur curae prouidentiaeque diuinae. Floruit
enim Camerarius non modo amicitia summorum sanctissimo-
rumque Theologorum, Lutheri, Melanthonis, †) Iusti Ionaë, ††)
aliorum; sed etiam summa beniuolentia Georgii, *†) Ioachimi,
Alberti, Philippi, aliorumque, **) magnorum Principum neque
minorum religionis Christianae statorum, gauisus est. Quibus
sanctissimis Viris et Principibus, qui nulla re magis delectaren-
tur, quam castitate et integritate religionis, quis sibi persuadeat,
Auditores, carum probatumque esse potuisse hominem, in quo non
vigeret vera pietas, sed callida quaedam eius simulatio et imitatio
fallax reperiretur? Quis credat, ab parente, qui non duceretur
sincero virtutis amore atque studio, educatos esse liberos tam com-
memorabili pietate praestantes? ***) quales quidem fuisse acce-
pimus

gister est filius dei, negligenter audiat — aut nefarie etiam prodat neu vlla re violet atque contaminet — vt fortunas ac vitam potius amittere — quam veritatem prodere, malit. Epist. 2 p. 162: non potest esse miserius mori, quam in summa turpitudine desertae et proditae veritatis viuere. Et ibid. p. 143: Non pudeat inter recte sentientes in Ecclesia Christi numerari, in qua vt viuam et moriar, Christum oro.

*) Narrat. de Eob. Hesso p. 55: *Celebrauit [Hessus] aeternum deum et omnibus — occasionem de rebus diuinis cupide et ardentem commentandi prae- buit. Qui est ad deum cultus summus, et maximus ad homines fructus.*

†) Melanthonis ad Camerarium Epistolae prodierunt Lipsiae cura ipsius Camerarii.

††) Ei inscripsit Theodoretus Historiam Ecclesiasticam, Basil. A. CIOIOXXXVI. fol. In epistola ad eum ait: *me pene adhuc puerum cupi-*

dissime es complexus et habuisti nos in numero familiarium tuorum.

*†) Georgio Anhaltino inscripsit Camerarius Herodotum: *Ioachimo* Marchioni Brandeb. Homerum: *Alberto* Marchioni Brandeb. Phauorinum et Linacri libros VI. de emendata structura Latini sermonis: *Philippo* Hassiae Landgrafio, Vitam Melanthonis.

***) Vt *Christophori* Ducis Vuirtembergensis, cui sacram esse iussit dissertationem de precibus: *Mauritii*, Praefulis Eystatensis, cui inscripsit Thucydidem: *Ioachimi Friderici* Administratoris Primatus et Archiepiscopatus Magdeburgensis, cui dedicauit Notationem figurarum sermonis in libris quatuor Euangeliorum etc.

***) Etiam in Testamento, quod fecit Pater A. CIOIOXLVIII. d. XII Sextilis, quodque insertum legitur Museo Norico p. 89-100, filios gra- uiter cohortatus est ad studium pietatis constans et flagrans.

pimus omnes Camerarii filios, et in iis Ludouicum maxime, magni illius Fabricii discipulum. *) Quis putet, in homine, cuius animus non plenus reperiretur fiduciae diuini auxilii, fulsisse tantam rerum humanarum, diuitiarum in primis, †) contemtionem despicientiamque, et tam admirabilem in rebus aduersis ††) fortitudinem et grauitatem? Quis existimet, scholas Camerarii Noribergae †††) primo, deinde Tubingae, *†) postremo in vrbe nostra, constanter floruisse tanta discipulorum praestantissimorum, si non frequentia; nam in stultorum quoque auditoria volat et irruit agmen rudium leuiumque et temerariorum hominum; tamen fiducia, eumque in iis erudiendis tanta vsum fuisse et fidei et diligentiae constantia, nisi deum sincere et ex animo amasset, cui rationem disciplinae aliquando reddendam esse sciret? Quis denique arbitretur, Camerarium publice iussum fuisse interesse Colloquio Lutheranorum Noribergensi, fideique eius a Mauritio Principe commissam fuisse curam religionis rerumque eo pertinentium, **) nisi constitisset omnibus

*) Is, vt ante diximus, edidit Patris Homilias, iisque praefixit epistolam, in qua ait, qui Christum bene sciat atque norit, eum satis superque esse doctum, quamuis alia nesciat.

†) Epist. 2 p. 124: *Ego vero neque natura neque voluntate idoneus sum ad quaerendam rem.*

††) Amisit A. CIOIOXXXV. fratrem vnicum [Epist. 2 p. 140]; et vxorem A. CIOIO LXXIII. [Epist. 2 p. 132]. Laborauit saepe febre, etiam nephritide, vt A. CIOIO LXXVIII. Modo coactus est commorari Vuurcepurgi, modo Noribergae, nunc Neostadii ad Orilam [vid. Vita Melanthonis p. 262], nunc Merspurgi, cum suis [Epist. 2 p. 163].

†††) Narrat. de Eobano Hesslo p. 46: *in qua [Noribergae] vna cum illo [Hesslo] ego et Micuelus Rotingus viximus annis circiter septem et eas lit-*

teras atque artes quas didiceramus, docuimus, sine specie quidem dignitatis, sed cum aliquo certe non vulgaris commoditatis fructu. Vita Melanth. p. 105: *Fuit anno Christi MDXXVI. nobis magistris inchoata publica doctrina bonarum litterarum atque artium in ea vrbe [Noribergae].*

*†) Epist. 2 p. 175: *Bene volo hominibus illis [Tubingenibus], apud quos aliquot annis non incommodo hospitio vsi sumus, et peromice istam, crede mihi, non sine summa molestia mutauit.* Alia huc pertinentia reperiet lector in Celeb. Hofmani Comment. de meritis Melanthonis in hist. Germanicam, sermone patrio conscripta.

***) Vid. Secquendorffius Hist. Lutheran. p. 205 et p. 455. Ipse Camerarius Epist. 2 p. 144 ad Stramburgerum: *Ad Consistorium quod attinet, permaneo in sententia, et vtar iure meo*

meo

bus de summa excellentia eius rerum diuinarum scientiae, et de praestantia singulari pietatis, simplicitatis, prudentiae, grauitatis, iustitiae, etiam fortitudinis?

Iam vero eat mihi aliquis et neget, Camerarium fuisse perfectum absolutumque Theologi summi exemplum, et speculum quasi nobile Theologiae! Pudeat vero etiam eos stultae temeritatis, qui profanas litteras clamant abhorrere a sacris, eosque peccare grauiter, qui adiumento Grammatices vtantur ad interpretandos libros diuinos, qui quum ipsi, veluti sol, propria radient luce, inutilem scilicet alienae vsuram nihil requirant!

Quorsum autem haec omnia commemorari a me et differi putatis, Auditores? Vt intellegatis, quam ad normam ego posthac, fauente deo, quam ad regulam, studia omnia sim et instituta directurus in eo munere, cuius adeundi, more institutoque maiorum sapienti, veniam et potestatem impetraui ab Amplissimo Philosophorum Collegio. Cuius quidem muneris quo maiorem amplitudinem esse et dignitatem sentio: eo magis mihi in eo elaborandum, vt id sustineam, video. Nam ea est profecto FRIDERICI AVGVSTI, Patriae Patris Indulgentissimi, sapientia, ea in Amicis eius et Familiaribus grauitas fulget, vt neminem ornent, nisi cuius doctrinam docendique bonas litteras et cupiditatem et facultatem iudiciis intellegentium integris approbatam cognouerint: Vestrae autem, Venerandi bonarum artium Professores, prudentiae et diligentiae norunt omnes laetanturque tam singularem esse magnitudinem, vt dignorum nonnisi preces voluntatemque graui sententiarum Vestrarum pondere adiuuetis: ea denique cupiditas humanitatis cernitur in Vobis, Commilitones Ornatissimi, vt nemo, nisi litteras bene doctus, Vestris auribus et ingenis

meo et Principis voluntate, qui ad culturam studiorum nostrorum me accersit: neque patiar ad aliena haec me

abripi, praesertim cum qui haec agere et velint et possint, reperire liceat alios me multo magis idoneos.

D

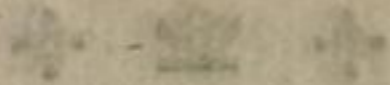
geniis satisfacere posse videatur. Quod quidem humanitatis studium insigne ego numerandum arbitror in summis beneficiis, iisque beniuolentiae diuinae documentis, quibus remuneretur dei numen quodammodo ornetque posterorum grauitatem, qui sint feueritatis maiorum tam constantes acresque imitatores, tantique et tam diligentes aemuli. Iam quid faciendum arbitramini, Auditores? Certe non expectabitis a me, neque postulabitis, vt precer imploremque et venerer deum immortalem, vt Potentissimo Regi salutem, incolumitatem, reditum in patriam, extinctis belli diuturni luctuosique incendiis, et reuocatis Pacis almae ac Otii aurei copiis, donet; vt Domum Regiam impertiat cumuletque bonis fastigio Regio et maiestate dignis; vt ornet Amicos Familiaresque Regios. Hoc enim esset, meo quidem sensu et iudicio, diffidere Prouidentiae diuinae, Pietati Regis Optimi Domusque Regiae, sanctitati et sapientiae Amicorum Regis: a quibus diuinis virtutibus, sane non intellego, qui fieri possit, vt absit vnquam diuina beniuolentia omnisque summae, quae quidem in hominum imbecillitatem cadat, felicitatis copia? Immo spero, a me non magis, non melius, posse declarari animum pium gratumque pro tanto beneficio, pro tam singulari ornamento, quam ita, vt partibus me muneris bene recteque functurum spondeam, vt appareat, id mihi adepto aequae gratum esse ac concupiscenti, hoc est, vt litteras humanitatis doceam interpreterque summo studio, neque ab earum societate separem vnquam et seiungam litteras diuinas. Vobis vero, Magnifice Academiae Rector, Collegii Philosophici Spectabilis Decane, reliquique bonarum Litterarum Doctores Venerandi et Magistri Clarissimi, vt pietate semper et humanitate satisfaciam, eo magis enitendum mihi puto, quum et initia muneris mei praesentia Vestra, frequentiaque rara, et Orationem tanta attentione, ornaueritis condecoraueritisque: et Vobis, Commilitones Humanissimi, eam, fauente deo, vt dixi, et industriae et diligentiae constantiam, in tradendis artibus optimis, praestabo, certe conabor praestare, vt Vestri Vos
in

in me amoris et voluntatis, quam plurimi facio, nunquam poenitere possit. Quod reliquum est, tuae, deus immortalis, Praeses Statorque bonarum litterarum Optime Maxime, tuae tutelae et pietati, vt omnino omnia huius Artium Vniuersitatis Collegia, ita maxime Theologorum Venerabilium Amplissimorumque Philosophorum Ordines, commendatissimos esse cupio, vt studia rerum diuinarum humanarumque floreat semper apud nos nec vnquam intermittantur, et vt castitas religionis et puritas, praesidiis bonarum litterarum firmis munita, integra semper atque intacta praestetur. Nam *) mihi quidem hocque est plane satis persuasum, quamuis ipse prope mundus ruinam minari videatur, tamen placere deo, vt optimarum artium et disciplinarum studiorumque humanitatis cultura conferuetur.

*) Sunt verba Camerarii in epistola ad Ioh. Stramburgerum, 2 p. 140 Francof.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

IEA

Additional faint, mirrored text at the bottom of the page, also appearing to be bleed-through from the reverse side.

